

күнінің жоспарын, барлығын өз еркінмен жасай аласың. Бұл аталған факторлардың бәрі жастардың барынша оңай әрі қызықты, заманауи жолмен дамуына деген қызығушылықтарын ояты.

Бірақ, осы тенденциядан қалып қоймайын деген ойдың жетегінде кету бұл көптеген мәселелерді тудыртты. Мысалы, аталған әлеуметтік желілер барынша идеалды түрдегі бейнелерді, идеалды өмірді көрсетті. Ол жастардың санасында бәрі сондай болу қажет, басты құндылық енді сол әлеуметтік желідегі өмір деген тұжырымды орната бастады. Яғни, стандарттар өзгерді, ол қоғамның барлық саласына қатысты болды. Өмір сүру образы, тамақтану, киіну, жұмыс жасау, кездесу, тіпті, сөйлесу, яғни өміріздің барлық саласынадғы стандарттарды өзгертті. Ал жастар мұның барлығын міндеттіміз деп қабылдады. Нәтижесінде қоғамның ойна, қоғамның шешіміне тәуелді, стандарттарға байланып қалған, бұл болып жатқан өзгерістерден бір сэт қалып қойса тоқырауга ұшырайтын тұлға қалыптаса бастады.

Отбасылық тәрбие, құндылыктарды интернеттің ішіндегі әлем, ондағы адамдар шектей бастады. Адамдар цифранған бір роботқа айналып бастаған секілді. Басты білім алу, іздену сының құндылықтар мүлдем бісендеп бара жатқан секілді, ал онлайн білім алу үрдісі бұл жағдайды одан сайын күрделендіре түсті. Дегенмен, бұны барлығы заман ағымы, болу керек құбылыс, қалыпты даму тетіктері деп қабылдауда. Себебі, жоғарыда айтып кеткендей бұл жағдайдың жағымды жақтары да бар, тіпті көбірек деп айтсақ та болады. Біздің өмірізгे сіңіп кеткені сонша, одан арыла алмаймыз. Расымен, бұл қоғамды дамыта түскен жағдай, оны мойындау қажет.

Қазіргі заман кибержастардың заманы. Қазіргі жастардан барынша техникалық білімді, жан-жақтылықты талап ететін дағдылар қажет. Жастардың өмір сүру образы да, өздерін дамыту, қалыптастыру жолдары да өзгерді. Өте білікті, техникалық білімді болса да жастар көбіне адами құндылық, сезім, эмоциялардан алшақтап бара жатыр. Сол себепті, қазіргі таңда көптеген институттар, мектептер, жоғары оқу орындары, психолог, педагогтар білім беру, тәрбие беру жолдарын, жастармен жұмыс жасау бағыттарын қарастыру қажет, қазіргі буындағы жасарға барынша тиімді әрі барынша оңтайтын жолмен тәрбие беру жаңа талаптарды қажет еттіруде.

Корытындылай келе, қазіргі қоғамның өтпелі жағдайында (индустріалдық қоғамнан постиндустриалдыға дейін) тұлғаның тәуелсіз шешімдер қабылдауга, прогрессивті идеяларды, құндылыктарды, білім беру және әлеуметтік технологияларды игеруге қабілетті, еркін, белсенді, шығармашылық ролі артуда. Бұл рөлдерді дұрыс қабылдау, оны түсіне алу, және қоғамда ол рөлдерді орындаі алу үлкен мәселе, және оның бәрі, міндетті түрде, медиа платформада іске асады. Осыған байланысты өтпелі қоғамның өзгеретін жағдайларында жастардың әлеуметтену мәселелері ерекше өзекті болып отыр. Осылайша, әмбебап компьютерлендіру жағдайында миллиондаған интернет желісі жас ұрпақтың дамуына оң және теріс ететін жеке тұлғаны әлеуметтендірудің факторы болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Бұл адамның әлеуметтік рөлдерді, мінез-құлық үлгілерін, мәдени нормалар мен құндылықтарды игеру процесіне әсер етеді, іс жүзінде баланы өзінің жақын ортасында тәрбиелеуге орын қалдырмайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации //Учебное пособие. – СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002 ж. – 461 6.
2. Щетинина Е. В. Влияние образования на социальное поведение // Гуманитарные проблемы современности: науч. труды молодых ученых. – Б., 2002ж. – 392–396.
3. Жусупова А. Медиапотребление в Казахстане в 2020 году: интернет и соц сети побеждают//Экономист ақпараттық порталы. -25.02.2021 ж.
4. Бабаева Ю.Д. Психологические последствия информатизации // Ю.Д. Бабаева, А.Е. Войсунский // Психологический журнал. – 2000. – №5. – 36-38б.
5. Виштак О.В. Мотивационные предпочтения абитуриентов и студентов //Социологические исследования. – 2003. – № 2. – 135-138б.
6. Плещаков В.А. Интеграция, киберсоциализация и социальное воспитание: студент и преподаватель в информационном пространстве //Педагогическое образование и наука. – 2010. – № 1. – 27-31б.

СЕНИМ ФЕНОМЕНІ: ТЕОРЕТИКАЛЫҚ ШОЛУ

Тауекелова Толганий Батырбековна

әлеуметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасының PhD докторантты,
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,

Жусупова Кенжегүль Нурлановна

Қазақстан тарихы және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының
ага оқытушысы, С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ мемлекеттік медицина университеті,

Аннотация. Мақалада сенім әлеуметтік феномен ретінде қарастырылып, сенімнің теоретикалық аспектілері талданады. Сенімнің табиги емес, керісінше, гумандық, адамдық дискурсқа жататыны дәлелденеді. Сенім идеясының ғасырлар бойы интеллектуалдық дәстүрмен жалғасып келе жатқаны айтылады. Мақалада сенім тұжырымына қатысты ғылыми көзқарастардың теориялық аспектілері қарастырылып, классикалық және қазіргі заманғы ғылыми теориялар мен тұжырымдамаларға талдау жасалынады. Сенімнің қоғамдағы маңыздылығының осуіне есеп ететін факторлар, оның ерікті қоғамды қалыптастырудың роліне қатысты мәселелер көтеріледі. Постиндустриалдық қоғамның қундылығы және ХХ ғасыр өнімі ретінде пайда болған сенім феномені мәселесін бүтінгі күнде зерттеу үлкен маңызға ие болып отыр. Бұл феноменді бүгінгі ақпараттық қоғамда толық зерттеу, түсіну өзекті болып табылады.

Түйін сөздер: Сенім, әлеуметтік феномен, сенім деңгейі, сенім мәртебесі, үрдіс.

Аннотация. В статье представлены доверия как социальное явление, анализируются теоретические аспекты веры. Доказано, что доверия – это не естественный, а наоборот, гуманный, человеческий дискурс. Говорят, что идея веры была в интеллектуальной традиции на протяжении веков. В статье рассматриваются теоретические аспекты научных взглядов на понятие доверия, анализируются классические и современные научные теории и концепции. Поднимаются факторы, влияющие на рост значимости доверия в обществе, вопросы, связанные с его ролью в формировании добровольного общества. Изучение ценности постиндустриального общества и феномена доверия, возникшего как продукт XX века, сегодня имеет большое значение. В современном информационном обществе важно полностью изучить и понять это явление.

Ключевые слова: доверия, социальный феномен, уровень доверия, статус доверия, процесс.

Abstract. The article examines trust as a social phenomenon, analyzes the theoretical aspects of faith. It has been proven that trust is not a natural, but, on the contrary, a humane, human discourse. The idea of faith is said to have been in the intellectual tradition for centuries. The article examines the theoretical aspects of scientific views on the concept of trust, analyzes classical and modern scientific theories and concepts. The factors influencing the growth of the importance of trust in society, issues related to its role in the formation of a voluntary society are raised. The study of the value of post-industrial society and the phenomenon of trust, which emerged as a product of the twentieth century, is of great importance today. In today's information society, it is important to fully study and understand this phenomenon.

Key words: trust, social phenomenon, level of trust, trust status, process.

Kіріспе

Әрине, сенім жаңа қалыптасқан ұғым емес, оның тамыры антикалық дәүірден бастау алатыны белгілі. Қазіргі кезде әлеуметтануда сенім феноменің қарастыру үлкен маңызға ие болып, теоретикалық және әмпирикалық бағыттарда зерттеле бастады. Бүгінгі елем біздің ниеттеріміз пен әрекеттерімізге қарамастан өзгерістерге ұшырауда. Бізді сол сенімнің қаншалықты қоғамның барлық салалары мен адамдардың өмірінде алар орны қандай, қаншалықты маңызды, адамдарға қандай үміт сыйлайды деген сұраптар мазалайды. Қазіргі кездегі қоғамның әлеуметтік шынайылығының жағдайында сенім мәселесін қарастырудың өзектілігі туындауда. Сенімді әлеуметтік феномен ретінде қарастырган қазіргі заманғы теорияларға тоқталсақ деймін. Бүгінгі күнде қоғамның экономикалық дамуы мен мәдени жағдайының индикаторы ретінде сенім түсінігі үлкен маңызға ие болып келеді. Әрине, ол философиялық, социо-экономикалық және психологиялық ғылымдарда сенімнің жаңа парадигмасы қарастырылуда. Зерттеу әдебиеттерінде қолданылатын ғылым мен контекстке сәйкес бұл түсінік түрлі мағынаға ие.

Сенім – әлеуметтік феномен ретінде

Сенім ол – ішкі сезім, тұлғалық деңгейден басталады, ол ашықтығымен, қарапайымдылығымен, жақсылық жасауымен, қуаныш пен қайғыны бөлісуімен немесе өзге адамның мүдделерін өз қызығушылығымен анықтай алатындығымен сипатталады. Сенімнің қайнар көзі – ол анадан басталады, себебі, биологиялық байланыс ретінде ана мен бала арасында пайда болады деп айтады. «Егер де ана балаға бұл әлемнің қайырымды екенін, әрқашанда жақсы адамдар қасында болатын, қорғап, қолдайтынын түсіндірсе, бала қоршаған ортага сеніммен қарауды үйренеді. Ал анадан тек негативті көрген баладан өзгелерге деген сенімсіздік туындалған және кінәлі сезінүү комплексі пайда болады» деп жазады өзінің сұхбатында ресейлік ғалым А.Белянин [1.].

Адам өзін қоршаған ортада өмір сүреді, ал адамдардың қарым-қатынастары мен тәрбиенің әртүрлілігі де сенімнің дамуына ықпал ететін фактор екенін білеміз. Яғни, сенімнің деңгейі тек материалдық ал-ауқатқа ғана байланысты емес екенін көріп отырмыз. Сенімді еркін адам ғана сезіне алады, ал еркін адам еркін қоғамда дамиды және оны дамытады. Қоғамның мәдени факторы да сенім деңгейіне ықпал ететінін айтуымыз керек. Қоғамдағы сенім деңгейінің көрсеткіштері – өзіңе сену және өзгеге сену, көмектесу, қайырымдылық таныту, сонымен қатар елдің әлеуметтік капиталыменде өлшенеді. Сенімнің деңгейі моральдық құндылықтарға, тәрбие қағидалары мен білімге, адамның табиғи мәніне де тәуелді. «Осының негізінде социумның барлық субъектлерінің, ең алдымен, мемлекетке, қоғамға, бизнеске, әлеуметтік қабаттар мен топтарға, әлеуметтік институттарға, бастысы бір-біріне деген сенімнен туындайтынын» жазады ресейлік ғалымдар [2, б.121].

Бұл тұжырымды белгілі американ социологы Ф. Фукияма одан әрі былай пайымдайды: «Сенім өзара байланысқан микросхемалар мен оптикалық талшықтарда өмір сүрмейді. Сенім болмаған жағдайда өзінің бақылауына көпшілік функцияларды қайтаруға деген күшті стимул сақталып қалады және осылайша ескі иерархияларды жандандыру керек. Адамдардың біргіүі олардың арасындағы сенімге тәуелді, ол өз кезегінде сол қоғамның мәдениетіне тән. Мәдени ерікті қоғамдар әртүрлі даму деңгейіне байланысты» деп жазды [3, б. 21].

Бұл пікірден сенім деңгейі төмен қоғам ешқашан дамымайтындығын байқаймыз. Ал адамдар өз арасындағы бір-біріне деген сенімді сезінуі анағұрлым қажетті позиция, ол ең алдымен «қоғамның мәдени капиталының өлшемі» деп баға береді ғылыми әдебиеттерде сенім әлеуметтануын кеңейтілген түрде ұсынған қазіргі заман әлеуметтануының көрнекті өкілдерінің бірі П.Штомпка [4, б. 60]. Әлеуметтануышының ойынша, сенімнің мазмұны – адамдық әрекеттер деп түсіндіреді, сенім болашаққа деген белгісіздік пен оның бақыланбайтыны жағдайында пайда болады деп пайымдайды. Себебі, сенім негізгі стратегия ретінде адамның болашаққа деген үмітін арттыруға, қауіп-қатермен, мұмкін емес жағдайлардан жол тауып шығудың жолы екендігін ұғынамыз. Ол адамдардың өмірінің барлық саласындағы өзара әрекеттерінің маңызды факторы бола отырып, яғни отбасылықтан халықаралық қатынастарға дейінгі сенімдерден тұрады деп айтуга да болады. Сенімге деген қажеттілік әлеуметтік шынайылықтың даму жағдайымен, адам әлемінің өмірлік салаларын қамтуымен болатын құбылыс.

Сенім ұғымын әлеуметтануга енгізген неміс әлеуметтанушысы, әрі философы Георг Зиммель екенін білеміз. Ол өзінің «Ақша философиясы» атты еңбегінде сенімді құбылыс ретінде қарастырады, одан әрі ғалым бұл ойын жалғастыра отырып, «Адамдардың бір-біріне деген жалпы сенімінсіз қоғамдардың өздері ыдырайды, өйткені бірнеше қарым-қатынас басқа адам туралы сенімділікке негізделген, ал егер сенім рациональды дәлелдер немесе жеке бақылау сияқты күшті болмаса, өте аз қатынаста өмір сүре алады. Сол сияқты ақшалай операциялар сенімсіз болса, ол да ыдырайды» деп жазады [5, б. 178]. Адамдар арасындағы сенімді талдауда әлеуметтануыш үшін «қоғамның қалай мұмкін болатындығын» түсінуде маңызды кезең екенін ұғынуға болады. «Сондай-ақ, әлеуметтануыш ғалым Г.Зиммель құнделікті өмірдің жалпы құрылымына деген сенімділікті зерттеді, бірақ әлеуметтік құрылымдар деңгейіндегі сенімнің әрекеше функционалдығына қарамастан, оның жеке көріністерінің негіздерінің әлсіздігі туралы қорытындыға келді. Соған қарамастан, сенім жағдайларының пайда болуы мен қалыптасуын ғылыми түргыдан түсіндіруде еki ірі дәстүрдің пайда болуына алып келді. Біріншісі, олардың сенім артып, өз пайдасын барынша арттыруға ұмтылатын акторлардың ұтымды стратегиясы ретінде сенімді түсіндірумен байланысты. Ал, екіншісі әлеуметтік іс-әрекеттің класикалық интерпретациясына негізделген, әлеуметтік нормаларға сәйкес орындалған немесе әдеттегі рутинаның, практиканың бір бөлігі болып табылады» деп жазады Казан мемлекеттік университетінің жас ғалымы Т.Б. Алишев [6, б.23].

Рациональды актор егер де оның жеткілікті себептері болған жағдайда ғана, сенім білдіре алады. Ол акторлардың өз серікtestігін жеке қабылдауына, осы шешімге сәйкес келетін әрекеттерге тәуелді. Сондықтан, сенімнің рациональды тасілінің негізгі мәселеңі серікtesінің қаншалықты деңгейде сенімге лайықты екенін бағалайтын әдіс болып табылады деп ойлаймыз. Өйткені, сенім рациональды, егерде сенімнің объектісі оған қаншалықты лайықты және оны ақтайты, оны сол бағалайтын әдіс анықтайты. Одан әрі сенім тұжырымын қарастырған белгілі американ социологы Г.Гарфинкель әлеуметтік шынайылықты құрудагы индивидтердің оларды қолдану әдістерін анықтауға ұмтылады. Ғалымның пікірінше, сенім ол әлеуметтік шынайылықтың базалық элементі дей келе, ал оның болмауы аномиялық жағдай екендігін қарастырады. Оның ойын әрі жалғастырап болсақ «адамдар бір-біріне интерпретация жасаса, бір-біріне сенеді деп айтамыз, коршаган орта ойын немесе кез келген басқа – конститутивті ұмттермен басқарылады. Сенім ұғымы қабылданған қалыпты орта ұғымымен байланысты. Бір адам екінші адамға «сенеді» деп айтудың білдіреді, адам өзінің іс-әрекетін орындағының немесе ескеретін етіп әрекет етуге тырысады, ойын шарттарының сапасы нормативтік процедураларға сәйкес келетін ағымдағы оқиғалар ойынның негізгі ережелерінде көрсетілген оқиғалар болып табылады» деп жазады [7, б.15]. Яғни этнометодологиялық

перспектива бойынша сенім серіктестердің өзара әрекеттесудің негізгі нормаларында қамтылған, нормативке сәйкес келетін шарттарды мінез-құлық ережелері ретінде қабылдауға деген үмтүлсызын білдіретіні анық. Бұл тәсіл бойынша сенім қызметтің фоны ретінде және мәдени нормаларға негізделгенін, сонымен қатар ақыл-парасатты акторлардың қабылдайтынын атаган. Ғалымның пікірімен санаса отырып, сенімнің негұрлым белсенді және рефлексивті мазмұнға ие екендігін мойындаймыз және қолдаймыз.

Сенімді анықтаудағы маңызды фактор тек тұлғаралық сипаттағана емес, тұтас барлық әлеуметтік қатынастармен анықталатыны белгілі. Ғаламдық және модернизация үрдістерінен туындалған экономикалық-әлеуметтік, саяси, мәдени өзгерістердің пайда болуы әлеуметтік қатынастарды құрылымдаудың принципі ретінде сенімге деген ғылыми қызығушылықтарын арттырды. Жаңа қоғамдық контекст ретінде сенімнің табиғаты мен болмысын зерттеуге дең қойған ғалымдардың бірі ағылшынның атақты әлеуметтанушысы, модернист Э. Гидденс болды. Ғалымның өзі сенімнің екі түрін атаган: өзгелерге деген сенім, яғни, жеке міндеттерге негізделіп құрылған сенім болса, екіншісі, абстрактілік жүйелер сенімі, тұлғалық емес міндеттердің көздейтін түрі деген қарастырған. Атақты социологтың пікірінше, сенімнің екінші түрі қазіргі заман дәүірінде қалыптаса отырып, тұлғаралық қатынастар кеңістігіндеғана емес, саяси, экономикалық қатынастарда, саяси институттар мен ұйымдарда, символикалық жүйелер мен біртұтас әлеуметтік тәртіп алғанда таралады деген ой қозғай отырып, «сенім бұл жағдайда физикалық әлемнің өзекті және потенциалды оқигаларын, сонымен қатар, әлеуметтік өмірдің өзара әрекеттері мен қызметтерін байланыстырады» деген жазды әлемдегі ең беделді теорияшы [8, б.123-124]. Ғалымның пікірінше, сенім механизмдері арқылы қауіп-қатер азаяды дей келе, жалпы адамзаттық қажеттіліктердің қанагаттандырылуы, өзін-өзі жетілдіру, достық қарым-қатынастардың қажеттілігі, құрмет пен мәртебеге деген қажеттіліктердің қанагаттандырылуымен сенім контекстін қарастырады. Сонымен қорыта келгенде, ағылшын социологы Э.Гидденс бойынша сенім – білімге негізделген сенім мен сенімділік арасындағы байланыс деген анықтама береді.

Э. Гидденстің бұл тұжырымдамасын жалғастыра белгілі ғалымдар Дж. Ритцер мен Дж. Степницкидің «Өлеуметтану теориясы» кітабында «Сенім тұтасымен алып қарағанда, қазіргі қоғамдағана емес, сонымен қатар қазіргі әлемде ақырату үшін қызмет етегін символикалық белгілерге және эксперttік жүйелерге қатысты да маңызды. Эксперттік жүйелер уақыт пен кеңістіктің өнімділігіне кепілдік береді. Бұл сенім әрине, құнделікті өмірде, ережеге сәйкес кездесеттің процедуралар арқылы бекітіледі» деген жазады [9, б. 584].

Белгілі ресейлік ғалым сенім мәселесін зерттеуші Т. Скрипкина сенім құрылымын үш негізгі өзара бөлінбес элементтермен байланыстырған, олар – әлемге деген сенім, өзгеге деген сенім, өзінде деген сенім деп осындай түрлерге беледі. Сенімнің пайда болуының негізгі шарттарын сенім объектісінің нақты маңыздылығы мен оны қауіпсіз деген бағалаудағында деген санай отырып, «сенімді қатынастардың қалыптасуы бір-бірімен тығыз байланысты қарым-қатынастың басым түріменғана емес, коммуникативті қажеттіліктердің басым мазмұнымен, сонымен қатар әлеуметтік жағдайда орын алатын адамның дамуының басым бағыттарымен көрініс береді. Сенім бір жағынан, дамудың маңызды шарттары ретінде және адамның өзіндегі өзгерістерді, екінші жағынан, дамудың нәтижесін көрсетеді» деген қарастыра отырып, осы әлеуметтік феноменинің құрылымын талдайды [10, б. 70]. Одан ері ғалым адам қандай іс-әрекеттерді жасайды, олар туралы шешім қабылдайды және ол үшін жауапкершілікті иеленеді. Сонымен, өзінде деген сенімділік мақсатты өз бетінше қою және оған жетуде өзінізге сену қабілеті ретінде әрекет етеді деген пайымдайды.

Постиндустриялық қоғамның құндылығы ретінде сенім тұрақты экономикалық өсу мен прогрестің алғышартты сапасында адамдар арасындағы сенімнің кеңістігі кеңейіп келе жатыр. Ол құндылық және әлеуметтік институт ретінде әлеуметтік капиталдың маңызды элементіне айналуда. Негұрлым қатаң сақталған тәртіп болғанда, қактығыстар азайып, анағұрлым эффективті қатынастар көптігіне байланысты сенімнің деңгейі әрине, жоғары болатыны сөзсіз. Ең алдымен, сенім адамзаттық қажеттіліктердің қамтамасыз ете алуды керек, оның әлеуметтік және психологиялық игіліктері сыртқы шынайылықпен өзара әрекеттесу кезінде қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар сенім нақты экономиканы, өндірісті де басқаруға, ішкі және сыртқы илгі жағдайларды құруға, елдің ғылыми-техникалық даму стратегияларын қабылдауға да ықпал етеді. Бұл пікірді американдық ғалым Ф.Фукияма да өз енбегінде былай деген қарастырады. «Қоғамдагы сенімнің кең таралуы тек ірі ұйымдардың өсуіне ықпал етпейді. Егер қазіргі заманғы ақпараттық технологиялардың көмегімен үлкен иерархияларды шағын компаниялар желісіне айналдыруға болатын болса, сенім бұны да женілдетеді. Өлеуметтік капиталдың көптігі жаңа ұйымдастыруыштық формаларды тез игеруге мүмкіндік береді, оның қажеттілігі технологиялар мен нарыктардың дамуымен туындаиды; кемшілігі, екінші жағынан, мұндай дамуды баяулатады» [3, б. 25]. Себебі, ақыр сонында сенімге негізделген нарықтық келісімдерді адал емес ойыншылар бұзуы мүмкін. Сенім білдіргенде оның белгілі бір нормаларға негізделетінін білеміз. Бұл ойды жалғастырап болсак, француз ғалымы былай үштастырады. «Қаяусыз сенім сондай қаяусыз сеніммен ұшырасқанша женілмейді: соңғысы біріншігে қарсы женіске

ұмітпен ғана қуресе алады. Сенімде сенімнен елеулі басқа жан жоқ. Ол, өзіне қарсы қойылатын физикалық күш әлсіз сезімдерге және әлсіреген нанымға қызмет еткенде, женіске сенімді. Бірақ егер ол тап өзіндегі күшті сеніммен бетпе-бет кездессе, онда курс аз шиеленісті болады және онда табыс көбіне тәртіп рухы және ең жақсы үйымдастырылу секілді инсанияттың қатарындағы кездейсоқ жағдайлармен шешіледі» деп жазды атақты француз психология, әрі социология Гюстав Ле Бон [12, б. 165].

Галымдардың пікірлерін саралай келе «Сенім – бұл өзгелердің өзін лайықты ұстауға деген қабілеттілігі туралы күтілудер. Актолар бейтаныс адамдармен қарым-қатынас жасау үшін желіден шыққан кезде сенім маңызды болады» деп ой түйеді Осло университетінің ғалымы Джон Рейерсен [13, б.3932].

Сонымен, сенім адамдардың қарым-қатынастарының әрекеті, адамдардың өмір сүруіне, болашаққа батыл қадам мен үмітпен қарауына, жетістікке жетуіне көмектеседі деген ойдамыз.

Корытынды

Осы бір сенімде үлкен бір күш барын сезгендей, ғалымдарымыз ең бірінші өзіне деген сенімді жоғалпау керектігін ұғындырған. Өзара сенім негізінде барлық әлеуметтік субъектілердің өзара әрекетінсіз азаматтарымыздың өмір сапасы мен жоғары деңгейін қамтамасыз ету мүмкін емес екенін білгендейміз. Сенім мәдениетін қалыптастыру ол біздің жауапкершілік позициямызды, қағидаларымызды, өмірлік қызметтерімізді белсенді етуден басталатыны айқын. Сенім өмірден көптеген ләззат алуға, мақсаттарыңа жетелейтін ғажайып күш екенін түсінеміз. Ұған мысалы, «Жаратқанға сенім секілді, өзінізге деген сенім де көп ғажайыптар жасай алады» деген О.де Бальзактың сөзін келтірсек болады. Шынымен де сенімнің құдіретті күш екеніне құә болғандайсын.

Біріншіден, сенім – құдіретті күш, тауды да қозғайды дейді, бірақ оларда тауларды да қозғай алатын соқыр сенім болуга тиіс. Терен сенімге ие адамдар бар нәрсені жоюға немесе жасауға құштар екені белгілі. Дүниені де өзіне сенімді адамдардың билейтіні рас. Олардың салтанат құруы өзіне кәміл сенімді адамдар пайда болған сэттен бастап қамтамасыз етілетіні анық. Олар тарих жазып кеткен ең маңызды оқиғаларды жасайды. «Көкірегі кең, өз ісіне сенімді кішкене дененің әлем тарихын өзгертуге қауқары жетеді» деп үнді халқының көсемі Махатма Ганди бекер айтпаған болар.

Екіншіден, сенімге деген қажеттілік белгісіздік пен индивидтің өзараәрекеттегі басқа да қатысуышылар туралы ақпараттың жетіспеушілігін, ашық еместігін сезінуден туындалп отыр. Осы түрғыдан алғанда мәселеге әлеуметтанулық талдау жасау және толығырақ зерттеу анағұрлым маңызға ие болып табылады деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- Белянин А. «Истинное чувство доверия может испытывать только свободный человек» <https://hbr-russia.ru/biznes-i-obshchestvo/etika-i-reputatsiya/a11624>
- Карпичиев В.С., Мамедов Н.М. Доверие в личной и социальной жизни:концептуальный диалог //Экономические и социально-гуманитарные исследования – 2016. – №1(9). –С.118-125.
- Фуксияма Ф. Доверие социальные добродетели и путь к процветанию. Пер. с анг. -2004. М.: ООО «Издательство ACT» : -С. 730.
- Штомпка П. Доверия –основа общества. /Пер. С полс. Н.В.Морозовой. –М.: Логос. -2012. –С. 440.
- Simmel Georg. The Philosophy of Money. Third edition published in by Routledge. -2004.– Р. 616.
- Алишев Т.Б. Основные теоретические подходы к интерпретации феномена доверия в социологии //Ученые записки Казанского Государственного Университета. Серия Гум. науки. -2009. Том 151, кн.5.ч.1 – С.22-29.
- Гарфинкель Г. Концепция и экспериментальные исследования «доверия» как условия стабильных согласованных действий // Социологическое обозрение. -2009 Том 8. № 1. –С.10-52
- Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность //Перевод к.ф.н. С.П.Баньковской // THESES/ -1994. Вып 5. – С.107-134.
- Ритцер Дж., Степницик Дж. «Әлеуметтану теориясы» 10-басылым. Астана. «Ұлттық аударма бюросы». -2018. –Б.856.
- Скрипкина Т.П. Доверие как фактор социального развития и становления субъективности в детском возрасте //Человек, сообщество, управление. -2008. №4. – С.63-74.
- «Әлемдік әлеуметтану антологиясы», «Мәдени мұра» бағдарламасы. Алматы -2006. –Б.352.
- Jon Reiersen Exchange networks, markets and trust, Economic Research-Ekonomika Istraživanja, -2019. 32:1, -P.3918-3934, DOI: 10.1080/1331677X.2019.1677260